

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Společenské funkce hudby

Vedoucí práce: Mgr. Karel Ochozka

Autor práce: Jana Koukalová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3

2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 21. 3. 2013

.....
Koukalová Jana

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Karlu Ochozkovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod	5
1 Analýza slova hudba	8
2 Hudba jako součást našeho života	10
2.1 Význam hudby.....	10
2.2 Vývoj hudby.....	10
3 Společenská funkce hudby	19
3.1 Funkce výchovná.....	24
3.1.1 Funkce iniciační.....	26
3.1.2 Funkce propedeutická.....	26
3.1.3 Funkce vzdělávací.....	27
3.1.4 Funkce dokumentární.....	28
3.2 Funkce fyziologicko-psychologická.....	28
3.2.1 Funkce terapeutická.....	29
3.2.2 Funkce zábavná.....	31
3.2.3 Funkce tonifikační.....	32
3.2.4 Funkce sugestivní.....	32
3.2.5 Funkce koordinační.....	32
3.2.6 Funkce mobilizační.....	33
3.2.7 Funkce projektivní.....	33
3.2.8 Funkce relaxační a rekreační.....	33
4 Negativní působení hudby	34
Závěr	36
Seznam použitých zdrojů	38
Abstrakt	39
Abstract	40

Úvod

Hudba je společenský fenomén, proto jsem si ji zvolila za téma své bakalářské práce. Mám k ní velmi pozitivní vztah. Hudba pro mě představuje zdroj síly, energie a životního optimismu, pomáhá mi překonat nejtěžší chvíle v životě. Bývá tradičně vnímána jako něco, co souvisí s uměním, s uměleckým cítěním, s uměleckým nadáním. Poslání hudby souvisí i s jejím využíváním, jakou společenskou funkci v daném případě plní, jak nás může ovlivnit a působit na nás, aniž bychom si to uvědomovali. Tato oblast, přestože je v literatuře zmiňována okrajově, mne velmi zaujala a chtěla bych se jí zabývat ve své bakalářské práci.

Cílem práce je podat částečný přehled o funkcích, které hudba ve společnosti plní. Zaměřila jsem se na funkce sociální. Zejména bych se chtěla podrobněji zabývat (v širším slova smyslu) funkcí výchovnou a jejími podskupinami a dále funkcí fyziologicko-psychologickou, a to hlavně její dílčí podskupinou, funkcí terapeutickou. Zároveň chci poukázat na vliv hudby v každodenním životě, ale i na negativní působení hudby na člověka.

Ve své práci vycházím z odborné literatury. Nejvíce jsem čerpala z publikací Miloše Schnierera¹ a Jiřího Kantora.² Práce je členěna do čtyř částí, přičemž v první části se budu zabývat analýzou slova „hudba“ (jaký je jeho význam a kdy se poprvé v českém jazykovém prostředí začalo používat).

¹ SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995.

² KANTOR, J. et al. *Základy muzikoterapie*. Praha: Grada, 2009.

Ve druhé části chci zkoumat hudbu jako součást našeho každodenního života, co pro nás hudba znamená, jakou zaujímá úlohu a jaký je její historický vývoj.

Ve třetí části chci rozpracovat společenské funkce hudby. Zaměřit se hlavně na funkci výchovnou a její dílčí funkci a funkci fyziologicko-psychologickou, kde bych ráda větší prostor věnovala její dílčí podskupině – funkci terapeutické, které se v dnešní době příkládá velký význam. Nechci se zabývat terapií jako takovou, ale chci pouze poukázat na terapeutický potenciál hudby.

Ve čtvrté části poukážu na to, že hudba, která na jedné straně působí potěšením, se může obrátit v negativní výsledky.

Při vypracování práce jsem použila metodu analýzy a popisu, čili deskriptivní metody.

Hudba je fenomén, který určitým způsobem ovlivňuje životy většiny lidí na celém světě. Již od nepaměti provázela člověka na jeho cestě životem, její význam je nepopíratelný. Může být vnímána jako prvek oblasti umění, jako něco, co souvisí s uměleckým nadáním, ale na druhé straně hudba také souvisí s běžným, každodenním životem člověka, je součástí jeho denních rituálů i předmětem zábavy, zároveň však také obchodním artiklem. Hudba je jazykem lidských emocí, je projevem nonverbální komunikace, odlišuje národy, jejich kulturu. Obohacuje citový život, dává tak do života další rozměr. Hudba není jen lidským výtvozem, ale sama se podílí na formování člověka, přímo či nepřímo nás každodenně obklopuje. Má pro nás nějaký význam, ať ji vnímáme zasvěceně a pozorně, nebo je pro nás pouhou kulisou. Je neuchopitelná, proměnlivá, elastická. Stala se lidem potřebnou a žádoucí. Důkazem je dnešní skutečnost, že hudby není málo, je zkrátka všude. Setkáváme se s ní v restauracích, nákupních centrech, koupalištích, nedovedeme si bez ní představit řízení auta, sledování filmové a televizní produkce atd. S hudbou se setkáváme při významných státních příležitostech, při společenských a pietních akcích, při smutečních obřadech.

Prostřednictvím hudby můžeme prožívat uvolňující emocionální projevy a pocity, prohlubující emocionální prožitek krásna, podílejí se při zábavných a odpočinkových aktivitách. Hudba může podněcovat pohybovou aktivitu a tělesné fyziologické projevy,

umocňuje různé společenské a náboženské rituály při různých společenských a náboženských akcích a bohoslužbách, které slouží k předávání a uchování kulturních hodnot. Hudba může být i součástí identifikace jedince, může být projevem jeho vlastní individuality. Může být stimulantem snů a přání, výrazem protestu vůči šedi běžného každodenního života, prostředkem ovlivňování nálady a psychického rozpoložení. Hudba uspokojuje lidské potřeby, které jsou závislé na individuálních podmínkách a konkrétních situacích. Hudba je fenomén, který stojí za to prozkoumat.

1 Analýza slova „hudba“

„Slovo „*hudba*“ se v českém jazykovém prostředí v dnešním svém významu zabydlelo na přelomu 18. a 19. století, kdy nahradilo dříve užívané latinské slovo „*musica*“ (nebo v počeštělé podobě muzika). Významy všech slov používaných v daném diskurzu nejsou historicky neměnné a obecniny typu „hudba“ (či v němčině „*Musik*“, v angličtině „*music*“, ve francouzštině „*musique*“, v maďarštině „*zene*“ atp.) jsou až plodem poměrně vysokého stupně kulturního vývoje. Původně třeba v řečtině existovalo slovo „*mousiké*“, to však označovalo jednotu zpěvu, nástrojové hry, slova a tance, přičemž další slova označovala už konkrétní dílčí hudební aktivity, jednotlivé hudební nástroje atp. Situace byla ostatně ještě složitější, neboť obecná označení typu „*musica*“ (či hudba) se v řadě kultur a jazykových oblastí nevztahovala jen na specifické zvukové jevy či spojení hudby s dalšími estetickými aktivitami, jak jsme to právě viděli: zmíněná obecná označení mohla znamenat i radost, nějaké božstvo, teoretickou spekulaci (v antice a středověku se slovy „*mousiké*“ a „*musica*“ minily i takové nezvukové jevy, jakými jsou „harmonie“ číselných poměrů, řád vesmíru atp.; tato tendence se ostatně objevuje dosud)³.

„Slovo hudba dnes funguje jako obecnina, která se používá v řadě souvislostí. Je jím označováno zejména toto.“⁴

- a) s evropským pojetím obecnějšího jevu „umění“ souvisejí specifické zvukové struktury, které se objevují v rámci evropské kulturní tradice;
- b) specifické zvukové struktury, které vznikaly a fungovaly v jiných souvislostech, objevovaly se před zformováním tradice hudby jako umění, vznikaly a fungovaly v jiných souvislostech, než je uváděný jev „umění“ (náboženské obřady, rituály, magie, léčitelství), existovaly v jiných kulturních okruzích a lišily se od hudby v evropském pojetí;
- c) přenesené pojmenování zvukových objektů mimolidského původu podobných hudbě (zpěv ptáků, hudba krápníkových jeskyní, písečných dun);
- d) stránka hudební zvukové řeči nebo jiných zvukových sdělovacích systémů (tzv. bubnová řeč), popř. stránka jiných zvukových objektů (celky filmových, scénických atypických zvuků);

³ POLEDŇÁK, I. *Hudba jako problém estetiky*. Praha: Karolinum, 2006, s. 140.

⁴ Tamtéž, s. 141.

- e) jevy z oblastí jiných smyslů, které se metaforicky a na základě synestézií označují jako jevy hudební (používá se častěji srovnání s dílčími hudebními jevy a hovoří se o harmonické chuti a vůni, o symfonii barev).⁵

Označení „*hudba*“ se vztahuje i na skutečnosti nezvukové povahy, především na aktivity, jimiž je hudba produkována (hlavně zpěv a hra na hudební nástroje), dále realizační kapacity (viz označení „*hudba*“ či „*muzika*“ ve smyslu „*hudební ansámbl*“, „*orchestr*“, „*kapela*“); pod označením „*hudba*“ se v různých katalogizačních soustavách skrývají i učebnice různých kompozičních disciplín, v ještě širším významu hudebnické osobnosti, dějiny hudby atp.⁶

⁵Srov. POLEDŇÁK, I. *Hudba jako problém estetiky*. Praha: Karolinum, 2006, s. 141.

⁶Srov. tamtéž, s. 141.

2 Hudba jako součást našeho života

2. 1 Význam hudby

Hudba je dílem lidských generací, zpěv a hudba provázejí lidstvo od jeho vzniku a podílejí se na jeho vývoji v oblasti sociální, estetické a kulturní. Hudba nás uspokojuje, naplňuje. Hudba byla vždy považována za silnou ideovou a společenskou složku, za obávanou sílu, za hlasatelku žádoucích i nežádoucích ideálů a myšlenek. Proto byla tak často pronásledována. Již v prehistorii se hudba objevuje jako přímá účastnice boje. Strhující rytmus a jednoduchá melodie provázejí bitvy mezi primitivními kmeny. Válečné tance, temné bubny, zpěv celé vesnice dodávají válečníkům sílu pro krutý boj. Česká hudba má velice silnou tradici, vyrůstá z pevných kořenů. Zaujímal důležitou úlohu. V dějinách české hudby jsou zaznamenány její zákazy v různých formách: lidového zpěvu – nebylo žádoucí, aby čeština zněla v katolickém chrámu; nástrojové hudby – byla příliš světská a okázalá pro rozjímavou náplň náboženského obřadu; opovrhovaný pohled feudální vrchnosti k lidové tvorbě a písni, která byla považována za neumělou a sprostou; omezení české hudby za protektorátu, kdy vadila Libuše, Má vlast, Braniboři v Čechách atd.; v nedávné minulosti, za totalitního režimu, kdy skladatelé tvořili pod pseudonymem a interpreti měli zakázanou činnost.

2. 2 Vývoj hudby

Hudba je natolik historický jev, že si těžko dovedeme představit život člověka bez ní. Muzika zde byla od počátku. Z nepřímých pramenů, zvláště z archeologických výzkumů, se dozvídáme, že člověk se již v počátcích svého vývoje (paleolit – poslední údobí starší doby kamenné) nějakým způsobem hudebně vyjadřoval. Jedná se o nálezy primitivních hudebních nástrojů (chřestítka, bubínky, píšťaly, nástroje drnkací atd.). Zdrojem obživy byl lov, lovci používali luku a šípy. Napnutá tětiva luku při vypuštění šípu zazní slabým zvukem – jakýmsi tónem. Na menším luku byl zvuk vyšší. Když se na luk natáhlo několik tětiv různé délky, tak se z nástroje, sloužícího původně k obživě, stal nástroj pro zábavu a radost. Náhodně vznikly i první píšťaly: při jídle, když byl vysáván z kostí morek, tak při výdechu přes okraj přeražené kosti zněl tón. První

dochované píšťaly jsou bez tónových otvorů. Postupně tak dochází k rozvoji hudby i na základě společenské potřeby. Plnila funkci magickou i obřadní.⁷

Hudba se již od prvopočátku vyvíjela dvěma základními směry, které můžeme dodnes jasně sledovat. První a nejstarší byla hudba lidová. Jde o hudbu nejširších lidových vrstev, ve kterých zprvu anonymně vznikala. Dnešní lidová hudba, jak ji často slýcháváme od různých, zejména dechových souborů, vychází a navazuje sice na lidové prvky, ale nevzniká anonymně. To však již není v pravém smyslu hudba lidová. Jejimi autory jsou specialisté, zpravidla odborně vyškolení nebo s velkou praxí. Tato hudba patří do jiné kategorie a říkáme jí hudba umělá. Základem lidové hudby je lidová píseň.⁸

Od nejstarších dob si člověk zpestřoval život zpěvem. Zpěv provázel člověka při všech příležitostech a situacích osobních či kolektivních, radostných, vážných i smutných. Ve zpívaném slově se jako v zrcadle odráželo vše, co člověk cítil a prožíval. Vznikaly tak lidové písně, které jsou často nejstaršími doklady hudebnosti lidu, jeho života i práce a vývoje společnosti vůbec, ať se týkají citů a problémů osobních či kolektivních, nebo existenčních či národnostních, nebo boje za lepší život. Na počátku nejstarší lidové hudby je tady prostá zpívaná píseň, později doprovázená některými lidovými nástroji i tancem.

„Říkáme vývoj hudby, a on je to vlastně zpěv, píseň. To proto, že člověk mohl zpívat podle chuti a nálady kdykoli a kdekoli. Lidové hudební nástroje se vyvíjely pomaleji. Hráčům na tyto nástroje se dodnes říká hudci, protože *hudou*. Se starším tvarem se setkáváme ještě v úsloví, že „nouze naučila Dalibora housti“. Připomíná to pověst zhudebněnou Bedřichem Smetanou v opeře Dalibor, o hrdinovi, který se ve vězení utěšuje hrou na housle. Z uvedeného je patrné, že i české slovo „*hudba*“ je stejného rodu a že jde o hru na nástroje. V češtině vžitě slovo muzika nebo muzikant je převzato z řečtiny a je u nás někdy opravdu neprávem spojováno s významem pro hudební umění poněkud znehodnocujícím. Latiníci při označení zpěvu vycházejí ze slova *vox*, což znamená lidský hlas. A my jsme pro přesnější určení hudby zpívané převzali od tohoto odvozený termín hudba vokální, na rozdíl od hudby instrumentální. Oba tyto druhy se v dalším vývoji rozrostly v bohaté a mohutné hudební proudy, které se vzájemně

⁷Srov. SMOLKA, J. et al. *Dějiny hudby*. Praha: TOGGA, 2003, s. 31.

⁸Srov. BARTOŠ, J. Z. *Breviář posluchače hudby*. Praha: Práce, 1983, s. 18.

prolínaly a doplňovaly. Zůstává však faktem, že na počátku vývoje hudby byl lidský hlas a jeho projev – píseň.“⁹Pro vznik lidové písně byly nejrůznějšími podněty v příznivé chvíli osobní a společenské příležitosti. Vždy se našel člověk se smyslem pro humor, který dovedl při zábavě i společné práci pobavit. Někdo vyprávěl nějakou příhodu, vymyslel při ní verš a rým, který posluchače zaujal, jiný se s vrozenou hudebností pokusil ve shodné náladě verš zazpívat, pak se přidali další přítomní, jiní přispěli nápady na pokračování a lidová píseň byla na světě. Rádi ji pak zpívali, předávali ji doma i v okolí, až se píseň stala oblíbenou v celém kraji.

Druhým základním směrem byla hudba umělá. Ta se vyvíjela paralelně vedle dávno a trvale provozované hudby lidové. Od sebe se navzájem liší tím, že u hudby umělé je každá skladba uváděna jménem skladatele, zpravidla již profesionálně vyškoleného.¹⁰Umělá hudba se vyvíjí v pozdější době a souvisí s životními podmínkami lidí, s jejich myšlením a estetickými názory, které se v jednotlivých etapách vývoje různě měnily. Hudební umění navíc do značné míry souviselo i s vývojem hudebních nástrojů. Nemalý vliv to mělo i na náboženské cítění, které vycházelo ze zásady, že ne život pozemský, ale teprve život posmrtný bude pravým blahem člověka. Církev věděla velmi dobře, že čím větší umělec pro její potřeby dílo vytvořil, tím větší byla i působivost díla na lid. Každá doba měla podle svých podmínek života společnosti svá vlastní měřítka umění a jeho poslání. Jak se měnily podmínky života, měnily se i názory.

Starověk – z nejstaršího starověkého vývoje hudebního umění se zachovaly jen ojedinělé památky. „Z řecké hudby to byla např. píseň na náhrobku Seikilově (2. stol. před n. l. až 1. stol. n. l.), jejíž verše jsou opatřeny značkami, které můžeme považovat za primitivní pokus o notaci své doby, a dalších sedm jiných podobných památek. Řekové dospěli k velkému významu hudby pro výchovu, a to bylo platné až do konce starověku.“¹¹

⁹Tamtéž, s. 19.

¹⁰Srov. BARTOŠ, J. Z. *Breviář posluchače hudby*. Praha: Práce, 1983, s. 22.

¹¹Tamtéž, s. 24.

Starověký Řím pěstoval hudbu především jako projev okázalosti a přepychu. Vlastní původní hudební kultura byla potlačena vlivem hudby řecké. V té době byla hudba, zpěv a tanec i v ostatních světadílech nedílnou součástí života. Podle kulturní vyspělosti vznikaly odlišné hudební systémy, které odpovídaly životním podmínkám, jazyku, náboženství, vzdělanosti.¹²

Období raného středověku (7.-12. stol.). Z tohoto období chybějí také prokazatelné hudební doklady. Tehdejší vzdělanost a hudba umělá byla pěstována převážně v církevních střediscích, jako byly například veřejnosti obtížněji přístupné kláštery apod.¹³

Jednalo se o hudbu církevní, vycházející z gregoriánského chorálu. Z doby od začátku druhého tisíciletí našeho letopočtu jsou zprávy o světské hudbě velmi řídké; je však jisté, že při dvorech velkých feudálů se i tehdy pěstovala. Pravděpodobně od 10. století jsou známy některé doložitelné skladby, které jsou i prvními výsledky pokusů o zápis, tedy i hudební notopis. Byly to většinou anonymní primitivní skladby.¹⁴

Původní církevní tematika, zaměřená na uctívání Panny Marie, zevšeobecněla v těchto kruzích ve světský kult ženy vůbec. Světské zpěvy milostného, dobrodružného, hrdinského i zábavného charakteru šířili potulní, ale vzdělaní pěvci, většinou zchudlí šlechtici, kteří putovali s loutnou od jednoho panského sídla k druhému především jako nositelé zábavy.

Ve Francii již od 11. století dosahovali velké oblíbenosti potulní rytířští básníci, skladatelé i pěvci v jedné osobě, kterým se na jihu Francie říkalo trubadúři, na severu truvěři. Toto umění bylo velmi oblíbené, zabývali se jím i členové nejvyšší společnosti.¹⁵

V Německu v polovině 13. století byl v té době dosavadní kult ženy ve smyslu náboženském přenesen i do oblasti světské. „Mine“ znamenalo lásku a němečtí pěvci

¹² Srov. BARTOŠ, J. Z. *Breviář posluchače hudby*. Praha: Práce, 1983, s. 24.

¹³ Srov. tamtéž, s. 25.

¹⁴ Srov. SMOLKA, J. et al. *Dějiny hudby*. Praha: TOGGA, 2003. s. 18.

¹⁵ Srov. BARTOŠ, J. Z. *Breviář posluchače hudby*. Praha: Práce, 1983, s. 26.

a básníci vstoupili pod vlivem francouzských trubadúrů a truvéřů do dějin hudby jako minesängři, což byli pěvci lásky. Teprve ve 14. a 15. století jsou tvořena uvědomělá skladatelská církevní a světská díla.¹⁶

Od 13. století gotická hudba pokračuje v rozvíjení starého i nového umění, zejména vícehlasu. Jedná se o hudbu vokální, převážně církevní. Gotické umění vychází z náboženské zásady, že život pozemský je nutno žít v odříkání, jedině tak dojde blaženosti v posmrtném životě.¹⁷

Renesance znamená první podstatný zásah do církevního universalismu. Tato nová etapa přinesla revoluční zlom dosavadního feudálního myšlení a života, pro hudbu obrovský a mnohostranný význam a její vývojový skok. Vícehlasá hudba dospěla ke svému vrcholu v pěveckém i instrumentálním oboru, v němž se uplatňovaly zejména varhany a hra na loutnu. Rozkvetlo umění zpěvu v malých komorních souborech s doprovodem i bez doprovodu, tzv. madrigalového zpěvu. Byly položeny základy ke vzniku opery.

To byl jeden z prvních průlomů do mocenských církevních postavení. Kolem roku 1600 se v Itálii začala budovat operní divadla. V roce 1637 se v Benátkách otevřelo první veřejně přístupné divadlo. Syntetický operní útvar zachvacoval na tu dobu s nevídanou rychlostí střed a západ Evropy. Takovou společenskou událost můžeme srovnat s budováním biografů v 30. letech po vynálezu zvukového filmu nebo televizního vysílání od 50. – 60. let.¹⁸

Vznik univerzit s sebou přináší studentské písně rázu žertovného, milostného, satirického aj. Zvláštním lidovým projevem je tvorba velkých lidových reformačních hnutí: v 15. století husitská revoluční píseň, v 16. století v Německu luterský chorál a u nás českobratrská píseň.

¹⁶ Srov. BARTOŠ, J. Z. *Breviář posluchače hudby*. Praha: Práce, 1983, s. 26 an.

¹⁷ Srov. tamtéž, s. 28.

¹⁸ Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 11

Baroko (17. – pol. 18. století) se v hudbě významně uplatňuje v mnoha směrech. Především je to vyspělou vícehlasou i mnohohlasou skladatelskou technikou, polyfonií. Barokní hudba měla své výrazové prostředky, často vypjatou melodiku s mnohými ozdobami, s bohatým rytmem a vysoce vyspělou harmonií. Zcela nově se uplatnila jako samostatný projev instrumentální hudba sólová, komorní i orchestrální. „Nejvýznamnější barokní skladbou byla *fuga*.“¹⁹

Upevňuje se vláda církvi a morální autorita náboženského světového názoru. Prvním opatřením v hudbě byl návrat k přísnému výrazu gregoriánské melodiky.²⁰

Klasicismus – od 18. století nastává v hudbě odklon od barokní složitosti. Dochází k rovnováze mezi jednohlasem a vícehlasem. Ve shodě s ideály předrevolučního francouzského racionalismu je nastolena k periodicitě často směřující podoba témat, jasný výraz a širokodechá výstavba hudební plochy, jež je jednodušší a plynule gradovaná. Klasicismus ustálil rovněž sestavu symfonického orchestru, dochází ke vzniku zvukově dokonale vyvážených komorních sestav smyčcového kvarteta.

Mezi barokem a klasicismem se z Francie vyděluje další sloh – rokoko. Uplatňuje se především v jiných oblastech umění. V hudbě se uplatňuje především jednohlasem, umírněným a jemným zvukem a častými drobnými ozdobnými skupinkami. Charakteristickým znakem tohoto období je obliba hracích strojů ve skříňkách, hodinách, tabatěrkách i v rámech obrazů. Dochází i k rozvoji větších hudebních automatů.

Za romantismu dochází k uvolnění fantazie a dřívější přísně dodržované formy. Hudba se obrací k lidovým prvkům jako součásti rostoucího všeobecného lidového a národního umění.²¹

Po celou dobu feudalismu se pěstuje umělá hudba skoro výhradně ve dvou prostředcích: ve šlechtických sídlech pro vlastní potěchu a potřeby feudálů, popřípadě při jejich

¹⁹BARTOŠ, J. Z. *Breviář posluchače hudby*. Praha: Práce, 1983, s. 30.

²⁰Srov. SMOLKA, J. et al. *Dějiny hudby*. Praha: TOGGA, 2003, s. 23.

²¹Srov. BARTOŠ, J. Z. *Breviář posluchače hudby*. Praha: Práce, 1983, s. 34.

zábavách a radovánkách jinde (různé hudby k vodním slavnostem a ohňostrojm, lovu, apod.); v kostele a popřípadě ve škole se záměrem působit prostřednictvím hudby i na širší obec včetně lidu.

Za epochy kapitalismu reagovala hudba velmi citlivě na podstatné změny, jaké znamenalo nastolení nových vztahů v evropské společnosti. Celková demokratizace hudby, jakou přináší aplikace buržoazních společenských vztahů v hudebním životě, znamená větší přístupnost. Pro měšťanské domácnosti se hudba zároveň stává samozřejmou náležitostí: mezi její nábytkové vybavení patří klavír, stejně jako hra na tento či jiný nástroj do soustavy měšťanského vzdělání. Hudebník přestává být služebníkem, stává se svobodným občanem. Může psát hudbu, jakou chce, a provozovat ji, jak chce. To však neznamená, že by byl na společenském dění nezávislý. Protože je existenčně zainteresován na výnosu svého umění, musí usilovat, aby jeho hudba byla přitažlivá a zajímavá – jen tak se může společensky uplatnit. Má-li hudební produkce vynášet, musí se odehrávat v prostředí přístupném velkému počtu posluchačů. Proto se staví velké koncertní sály, ve kterých se pořádají veřejně přístupné koncerty za vstupné.

Umění se stalo zbožím, které je předmětem širokého všesvětového obchodního zájmu. A jako při každém obchodu, je i v obchodu s hudbou nutno velmi pozorně a uváženě udržovat stálý zájem zákazníků, posluchačů a milovníků hudby a široké veřejnosti vůbec.²²

Technika je v nejrůznějších podobách všude kolem nás, na každém kroku, zkrátka – jsme jí plni. To se muselo také projevit na duševním životě každého z nás, na našem myšlení i cítění. A byl to právě cit, který byl a dosud je nejvíce postižen nejen technikou, ale i prožitými válečnými událostmi a jejich důsledky, včetně komercializace a kultu peněz. Veškerá lidská činnost na světě se stále vyvíjí. Musí se tedy vyvíjet i umění, protože se za nových podmínek změnila i společnost a umění je odrazem své doby. Koncem 19. století nastává stále větší odklon od dřívějších slohů doby a objevují se snahy o nové tvůrčí vyjadřovací prostředky a způsoby. Časové překrývání jednotlivých epoch je dáno přechodnými obdobími a často i místem vzniku. Ze srovnání vyplývá, že čím blíže je každá epocha k dnešku, tím je kratší.

²² Srov. BARTOŠ, J. Z. *Breviář posluchače hudby*. 1. vyd. Praha: Práce, 1983, s. 36.

„A v současnosti jsme dospěli tak daleko, že ve srovnání s minulostí můžeme někdy těžko mluvit o skutečných epochách.“²³ Přechodná období z jedné epochy do druhé navazovala ještě na počátku dvacátého století na dřívější vývoj. Objevuje se hudba, která se opírá o charakteristické znaky významných epoch hudby dřívější. Je to například hudba neobarokní, neoklasická i neoromantická, která soudobými výrazovými prostředky vytvářela syntézu starší hudby s dneškem. Ostatně ještě dnes nejsou osvědčené tvůrčí způsoby velkých epoch umění minulosti zcela opomíjeny. Hudba je vždy součástí vyvíjejícího se lidského světa, vždy něco sděluje, něco znamená, je nositelkou významů a hodnot.

Tabulka – přehled vývoje slohů v hudbě:²⁴

Starověk	1. tisíciletí př. n. l.	
Raný středověk	7-12. stol.	
Románský sloh	10-13. stol.	trubadúři, truvéři, minnesängři
Gotika	13-15. stol.	
Renesance	14-16. stol.	
Baroko	17-18. stol.	
Klasicismus	18-19. stol.	
Rokoko	druhá polovina 18. stol.	
Romantismus	konec 18. a první pol. 19. stol	
Novoromantismus	19. stol.	
Secese	přelom 19. a 20. stol.	
Hudba 20. stol.		

Lidská činnost na světě se stále vyvíjí. Vyvíjí se i umění, protože se za nových podmínek změnila i společnost a umění má být obrazem své doby. Jednotlivé epochy se v přechodných obdobích vzájemně prolínají. Ze srovnání vyplývá, čím blíže je každá epocha k současnosti, tím je kratší.

²³ BARTOŠ, J. Z. *Breviář posluchače hudby*. 1. vyd. Praha: Práce, 1983, s. 37.

²⁴ Tamtéž, s. 37.

S ekonomickým a technickým vývojem společnosti nabývá hudba demokratických rozměrů. Demokratizační historický proces působí na hudební invenci, ovlivňuje kompoziční techniku a praxi a současně umožňuje postupující diferenciaci hudebních projevů až do příkře dělených oblastí na tzv. hudbu vážnou a populární, což se vyhrtilo nejdůrazněji v první polovině 20. století. Proto raději hovoříme o hudbě tzv. umělecké = artificiální (dříve tzv. vážné), která plní především funkce estetické, i když se ostatním funkcím neuzavírá; a o hudbě, jejímž prioritním posláním není umělecká funkce, tj. hudba ne-umělecká = nonartificiální.²⁵ Ve většině případů došlo k oddělení autorů obou těchto oblastí hudby, publika a hudby samé ve svých uměleckých prostředcích, které v oblasti artificiální hudby v některých případech směřovaly k extrémní složitosti, což vyvolalo snižující zájem o čistě hudební kvality a sféru artificiální hudby vůbec. „Ve sféře nonartificiální hudby umělecké prostředky zůstávaly v rovině jednoduchých klišé, mimo např. jazzu. Dochází k nadprodukcí hudby, která se stává přístupná bez jakýchkoliv nároků na hudební vzdělání.“²⁶

Nonartificiální hudba zpočátku budovala na ustálených principech vycházejících z artificiální hudby a folklóru. Ve většině případů, nezávisle na zkušenosti, by neměla být chápána jako rezignace na umělecké hodnoty, nýbrž jako determinace té oblasti hudby, která není prvotně podmíněna uměleckými důvody a prostředky. Jedná se o hudbu také umělecky podnětnou i o sociální fenomén. Nonartificiální hudba plní na základě rozvětveného mimohudebního zázemí větší množství sociálních funkcí než hudba artificiální, které tuto hudbu vlastně utvářejí. Neznamená to však omezení nebo vymezení menší společenské hodnoty artificiální hudby.²⁷

²⁵ SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 11.

²⁶ Srov. BAČUVČÍK, R. *Jak posloucháme hudbu?* Zlín: VerBuM, 2010, s. 10 an.

²⁷ Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 78 an.

3 Společenské funkce hudby

Hudba je určitým společensko-ekonomickým fenoménem, který může být používán a využíván různým způsobem v souvislosti s tím, jakou společenskou funkci v daném případě a kontextu plní.

Zabýváme-li se podrobněji funkcí hudby v dějinách lidstva, zjišťujeme, že hudba plnila důležité funkce nehudební povahy. Fungovala jako neopomenutelná součást psychického projevu člověka, jako potřeba, jako etická a estetická hodnota, již na samém prahu civilizovaného lidstva.²⁸

Mezi nejstarší funkce hudby patří ty, které měly za úkol zprostředkovat styk člověka s nevysvětlitelnými silami přírody, s neznámým děním ve vesmíru. Je zřejmé, čím častěji byly tyto otázky nastolovány a odpovědi neznámy, tím více se hrávala nejstarší hudba úlohu média mezi lidskou realitou a nedostupnými tužbami. Za hlavní osobnost byl považován jedinec ovládající nadpřirozené síly (kouzelník, mág, šaman), který byl schopen se dostat do extatického stavu, čímž ohromoval svoje okolí. Podle původní primitivní víry byla magie chápána jako souhra neobvyklých úkolů, kterými lze, ať již ku prospěchu nebo škodě druhého, ovládat tajemnou neosobní božskou sílu.²⁹

V magickém působení hudby spatřujeme přímou vývojovou návaznost směřující až k novodobým obřadům, liturgii a slavnostem. „Magickou funkci měl obřad vynášení smrti a s ním spojen zpěv nebo deklamace textů, jejichž cílem bylo vyhnání zimy a přivolání jara.“³⁰ Prvek tajemna vyvěrající ze samotného obřadu přikládal hudbě výjimečnou duchovní sílu. Nejrůznější slavnosti úrody, prosby a průvody směřující k zachování rovnováhy v přírodě, množství obřadních variant svatebních nebo vítání jara dokazují bezprostřední účast hudby.

S rozšiřováním a objevováním kompozičně technických prostředků hudby a rozvojem audiovizuálních médií vzrostly společenské funkce hudby. Pro život člověka jsou rovnocenné funkce vyplývající z umělé hudby, ale i z pouhé zábavy navozující

²⁸ Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 10.

²⁹ Srov. tamtéž, s. 92.

³⁰ TYLLNER, V. *Tradiční hudba*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2010, s. 158.

v hodnotových ukazatelích seriózní projevy relaxace jako žádoucí homeostázy organismu. Nositelkou vývoje společensky funkčních hodnot není pouze hudba umělecká, ale mnoho aktivit v hudbě neumělecké. Tato skutečnost zaujala přední místo v životě civilizované společnosti v druhé polovině 20. století v ty okamžiky, kdy jednotlivé směry, okruhy a typy neumělecké hudby se zcela vzdálily původní pouhé zábavné navzdory tradiční populární hudby předcházejících etap.³¹

Společenské funkce hudby jsou podmíněny zpravidla hudebními a částečně nehumánními potřebami lidí. Kvalita a směr těchto potřeb jsou navozovány sociálními postoji v oblasti kulturních potřeb, spoluurčovány hudebním zázemím hudební vzdělanosti získávané postupně od dětství až po průběžné životní zkušenosti.³²

Ve většině případů hudba pomocí sociálních funkcí dokresluje představy o organizaci společnosti, duchovní a materiální vyspělost zkoumané epochy. Významné jsou dokumenty folklórní povahy dokládající společné znaky velkých teritorií, které jazykově a etnicky nemají nic společného. Jedná se o diferencii východních a západních písní v Evropě, kdy můžeme pozorovat klasicistní písňovou strukturu (převaha dur a diatoniky, periodická stavba melodie, základní harmonické funkce) oproti církevním modalitám (periodické i neperiodické stavby melodií, durová a mollová tonalita) a ještě jiné znaky ve vokálních, instrumentálních i tanečních projevech. Toto poznání vede k dalším nadnárodním obecně sociálním, ekonomickým, politickým i mentálním diferenciacím, souvislostem i shodám. Z toho plyne, že pomocí folklóru můžeme studovat a poznávat ty stránky civilizace, které jsou často skryty i exaktním vědám a metodám.³³

Sociálními funkcemi hudby v naší společnosti se zabýval již v 60. letech Jozef Kresánek³⁴, později Ivan Poledňák, který ve své studii *K problémům smyslu hudby a funkcí hudby*, uvádí 47 funkcí hudby³⁵ ve společnosti. Po celkovém uvolnění společenského vývoje dochází k nárůstu nových, dříve zakázaných aktivit a také

³¹Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 69.

³² Srov. tamtéž, s. 74.

³³ Srov. tamtéž, s. 102.

³⁴ Srov. tamtéž, s. 69.

³⁵ Srov. tamtéž, s. 71.

klasifikaci společenských funkcí hudby v novém vývojovém stadiu, které nebylo možno odhadnout v zajetí totalitní ideologie. Miloš Schnierer uvádí klasifikaci společenských funkcí hudby v návaznosti na prof. PhDr. Ivana Poledňáka s vlastními aplikacemi.

Třídění sociálních funkcí hudby podle Schnierera:³⁶

A. Funkce historicky podmíněné:

- magická funkce – v magickém působení hudby se objevuje přímá vývojová návaznost až k novodobým obřadům, slavnostem, liturgii. Výjimečnou duchovní sílu, která vychází ze samotného obřadu, přikládá hudbě prvek tajemna. Proto se hudební složka stává součástí obřadů i náboženského charakteru.
- obřadní funkce – rysy obřadnosti mají různé slavnosti nenáboženského obsahu. Určité rysy obřadnosti mohou mít také významné premiéry nebo vystoupení výjimečně uznávaných populárních sólistů, orchestrů nebo skupin. Historický význam mají při mešních obřadech chorální zpěvy.
- náboženská funkce – původně náboženská funkce hudby postupně dostávala mimochrámové, mimonáboženské nebo meditativní funkce a pronikla i na koncertní pódia. Proměnami času se opět v koncertní podobě dostává zpět do chrámů v rámci duchovních, festivalových nebo jiných koncertů.
- liturgická funkce – tuto funkci hudby naplnil nejvyšší a nejdůležitější obřad katolické církve – svatá mše. Do chrámového prostředí v rámci obřadů přinášejí písně nové výrazové prvky. Zvuková a hudební složka těchto písní je odvozena z oblasti nonartificiální hudby. Tyto světské funkce, psychologicky navozované nonartificiální hudbou, se s liturgickými funkcemi směšují, aniž by vytvářely novou duchovní syntézu. Přesto obohacují spektrum liturgických funkcí hudby a mohou svou přístupností blízkou světské nonartificiální hudbě přilákat dospívající a adolescentní mládež k smysluplnějšímu uvažování o životě.
- slavnostní funkce – slavnostně působí varhanní a kantátová tvorba používaná při slavnostních příležitostech vlastenecko-náboženského, politického nebo státního obsahu. Slavnost se může mísit s obřadností v různých civilních

³⁶Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 89-137.

situacích. Příkladem je v tomto směru užití úryvků nebo drobných skladeb z oper, symfonií a jiných skladeb. Slavnostní funkce hudby přebírají i státní hymny hrané nebo zpívané při obvyklých slavnostních, sportovních nebo historicky výjimečných příležitostech.

B. Funkce komunikativní, podřazené dílčí funkce: vyjadřovací, znaková.

- komunikativní funkce – hudba může být nejdůležitější a nejkvalitnější projev nonverbální komunikace. Jinými vizuálními nebo pohybovými prostředky není možné s takovou emocionální a volní účinností komunikovat jako za pomoci hudebních projevů.
- vyjadřovací funkce – je umožněna tím, že hudební dílo i pouhý smysluplný úryvek vystupuje jako zobrazovací systém dílčích znaků, jako konkrétní obraz něčeho.
- znaková funkce – jednotlivé vývoje hudebních slohů měly své typické znaky. „V artificiální hudbě ve 20. století individualizované stylotvorné znakovosti přibývá až k nepřehlednosti.“³⁷ Jak Schnierer uvádí, je to jeden z důvodů, které přispěly ke zvětšování vzdálenosti mezi tvůrcem a posluchačem.³⁸ I znakovost nonartificiální hudby může působit v primárním bezděčném vnímání posluchačů kladně nebo odpudivě.³⁹

C. Funkce formativní, podřazené dílčí funkce: modelovací, emocionální, katarzní, etická, estetická.

- formativní funkce – bezprostředně ovlivňují osobnost. Uvědomělým poslechem hudby se člověk vystavuje jejímu bezprostřednímu působení. Hudba nás ovlivňuje, hudbou se rozvíjíme a formujeme se jako osobnost.
- modelovací funkce – hudbou modelujeme svoje prožitky, city. Modelovací psychologicky účinný proces funguje stejně ve styku s uměleckými hodnotami jako s jejich náhražkami. Na základě pocitů a vjemů se prožitky různého druhu a kvality modelují v psychice ve více nebo méně trvajících zážitky.

³⁷ SCHNIERER, M. *Společenská funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 112.

³⁸ Srov. tamtéž, s. 112.

³⁹ Srov. tamtéž, s. 113.

- emocionální funkce – hudba bývá vnímána bezproblémově, jen s druhotnou pozorností, často při výkonu nějaké činnosti, při které si jedinec uvědomuje, že zvolená hudba v něm vyvolává příznivé žádoucí pocity uvolnění, pohody a duševní rovnováhy. Artificiální a nonartificiální hudba dokáže modelovat nové emocionální situace, které nelze vyjádřit verbálně a bez hudebního působení by je člověk nepoznal. Citové působivosti a bezprostřední náladovosti hudby může být využíváno k navození bezprostřední atmosféry při obřadech, společenských událostech nejrůznějšího druhu, ceremoniích.
- katarzní funkce – prostřednictvím této funkce jedinec prochází vášněmi a různými stavy bez negativních vlivů. Operní hudba nebo hudba závažných kantátových a symfonických opusů může navozovat intenzivní stavy, které očekávají vyústění, očištění – katarzi. Katarzní vyústění obsahuje i mnohá duchovní hudba.
- etická funkce – je známa již od nejstarších dob evropské vzdělanosti. Ve středověké katolické liturgii byla preferována vzájemná souvislost znějící hudby, hudební teorie i etické stránky hudby. Umělecká hodnota člověka očišťuje, činí ho lepším, povznáší jej, působí na jeho progresivní vývoj. Tato funkce bývá v jednotě s funkcí výchovnou.
- estetická funkce – estetické funkce dominují nad funkcemi ostatními. Pro účinnou odezvu estetických funkcí u člověka je důležitá přítomnost smyslu pro krásno, který podmiňuje lidské potřeby.

U funkce výchovné a fyziologicko-psychologické uvádím pouze dílčí funkce, podrobněji se jimi budu zabývat v následujícím textu.

D. Funkce výchovné:

- vzdělávací,
- iniciační,
- didaktické,
- instruktivní,
- dokumentární,
- poznávací jako součást osvojování objektivní reality,
- diagnostické ve smyslu zjišťování stavu hudebnosti, zájmů.

E. Funkce fyziologicko-psychologické:

- sugestivní,
- koordinační,
- projektivní,
- stimulující,
- mobilizační,
- vojenská,
- reprezentativní;
- biologicko-regenerativní,
- terapeutická,
- tonifikační,
- relaxační,
- rekreativní,
- zábavná.

Jedná se o objektivní zmapování funkcí hudby s pohledem k určitému maximalistickému využití ve výchově k umění a uměním pro život osobnosti. Jednotlivé skupiny dílčí funkce nesmíme v praxi chápat izolovaně, naopak často se vzájemně spojují, ovlivňují, částečně překrývají. Z uvedené klasifikace vyplývá, že na hudbu nahlížíme jako na organizovaný fenomén, který teprve v konkrétní realizaci žánrů, druhů a skladeb a jejich částí v živé či elektricky reprodukované podobě dostává své společenské dimenze.⁴⁰

Hudbou jsme vychováváni, tedy i vzděláváni, proto bych se chtěla podrobněji zabývat v širším smyslu funkcí výchovnou.

3. 1 Funkce výchovná

Každá epocha historie vývoje lidstva si vytvářela svůj model výchovy a vzdělávání, odpovídající daným ekonomickým, politickým podmínkám a potřebám společenské praxe.

⁴⁰ Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 88.

Prostor působení hudbou ve výchově osobnosti není podnícen žádným normativním hlediskem. Je dán apriori místem individua v určité společenské vrstvě, v profesi, prostředí, což se prolíná s věkovým vývojem. Za celou záležitostí stojí společensky individuálně motivovaná vývojová linie od raného dětství. V době působení masových médií a technického zprostředkování hudby je totiž důležité, žijeme-li v kulturním prostředí větších center nebo na vesnicích a samotách.⁴¹

Správné pojetí hudební výchovy utváří a cílevědomě usměřňuje žáka k okolnímu světu a pomáhá mu objevovat kolem sebe krásu a harmonii. Hudebně výchovný proces účinně směřuje k celkové kultivaci osobnosti, utváří mnohostranně hudební vědomí jedince, jeho hudební schopnosti, dovednosti, vědomosti a postoje k hudbě. Odvíjí se ve školských zařízeních, výchovných institucích, živelně mimo školu, kde je ovlivňován rodinným prostředím, stylem života a hlavně masmédií. Hudebně výchovný proces ve škole by měl být rozhodujícím činitelem v hudebním rozvoji dítěte. Harmonizující vliv hudební výchovy se odráží především v mravním, citovém a estetickém rozvoji osobnosti.

Ve všeobecné hudební výchově by bylo vhodné využívat aspektů kolektivní výchovy: sociální motivace, utváření společenských kontaktů mezi žáky, vzájemné kooperace, pocitu osobní zodpovědnosti za společný úkon, pochopení role jedince v kolektivu, pomoc méně úspěšným žákům.⁴²

Účinnost hudebně výchovného procesu se oslabila tím, že hudební výchova ve škole byla značně omezena, a tak mimoškolní formativní působení a jednostranný poslech nonartificiální hudby z masmédií často utvářejí hudební vědomí dítěte. V novém pojetí hudební výchovy se počet hudebních činností rozšířil, často ale bývají chápány jako rovnocenné, samostatné a izolované hudební projevy.⁴³

⁴¹Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 168.

⁴²Srov. SEDLÁK, F. *Základy hudební psychologie*. Praha: SPN, 1990, s. 288.

⁴³Srov. tamtéž, s. 81.

3. 1. 1 Funkce iniciační

V oblasti výchovného působení plní hudba kromě funkce výchovné, také dílčí funkci iniciační.

Hudbou jsme uváděni do určitého poznání, do nějakého společenství, to však nemusí mít vždy uvědomělý obsah. Předpokladem je přítomnost dítěte předškolního a mladšího školního věku na kulturní akci určené dospělým, které nemusí rozumět. S přibývajícím věkem roste bezděčná a v pozdější době i záměrná uvědomělost, v níž se skrývá okamžik využitelný pro další vzdělávání a výchovu hudbou. Iniciační funkce hudby můžeme rozdělit na poznávání skladeb, které nás uvádějí do minulosti, a na ty, které nám pomáhají rozluštit současnost. Za pomoci hudebních nástrojů poznáváme stav techniky objevu, vývoje, výroby a užití instrumentáře. Jedná-li se o hudbu reprodukovanou, tak přistupují informace o stavu záznamové a reprodukční techniky dané doby. Účastí na kulturních produkcích rozlišených podle žánrů hudby se dostáváme do diferencovaných společenství podle věku, stupně i druhu vzdělání, zájmů. Jiné je společenství diskotéky, jiné na koncertech umělecké hudby, na koncertech folkařů a populární hudby. Specifika rocku, heavy metalu či diskoték evokují obecnost k svébytné účasti, což dává najevo zpěvem, tleskáním nebo jak se stojí v rytmu při produkci nebo typickým oblékáním. Jsou však typy hudby, které přilákají mnoho věkových skupin současně. Také některé žánry umělecké hudby za určitých okolností přilákají různorodé publikum. Dokazují to chrámové varhanní koncerty nebo jiné koncerty v chrámovém prostředí. V současné době mají velkou účast širokých diváckých vrstev muzikály. V minulých letech velkou účast a zájem zaznamenal film *Amadeus*, věnovaný Mozartovi. V tomto případě lidé pohrdající uměleckou hudbou byli dílem kladně zasaženi. Nahlédli do zvuků opery a umělecké hudby vůbec.⁴⁴

3. 1. 2 Funkce propedeutická

Tato funkce se jeví jako prvek základního vzdělání od prvních let předškolní výchovy v mateřské škole až do dospělosti i po celý aktivní život.

Do této funkce můžeme zařadit zvládnutí jednoduchých dětských popěveků a písní. Znalost notového písma, základních znaků rytmu, dynamiky, tempa je spíše výjimkou.

⁴⁴ Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 100 an.

Dosud není úplně doceněn pozitivní podíl tohoto doplňování základního vzdělání na růstu intelektu a celkovém zrání inteligence.⁴⁵

3. 1. 3 Funkce vzdělávací

Rozvíjení znalosti základů hudební teorie je nezbytné pro racionální zvládnutí emocí hudbou navozovaných. Pouze teorie však nerozvíjí estetické cítění, které je nutné rozšiřovat systematicky informacemi o době, skladatelích, interpretech, skladbách, hudebních nástrojích, významných událostech z hudebního života minulosti a přítomnosti a dalších aktuálních jevech. Tyto informace by měly být vhodně systematicky rozvrženy a obohaceny improvizovanými vstupy dle vlastního uvážení pedagoga. Zpěv a hra na hudební nástroje jsou chápány jako kýžená součást obecného vzdělání, a to i v těch případech, kdy dívky i chlapci dospívajícího věku těchto aktivit záměrně zanechávají. Dosavadní vlivy vzdělávání hudbou mohou být zúročeny v dalším životě. Vzdělávání jako poznávací proces je součástí osvojování světa. Ve školním prostředí figuruje především individuální a kolektivní zpěv dětí. Prostřednictvím zpěvu se mladý člověk začleňuje do společenské reality, postupně se přidává různý stupeň uvědomělosti a tím i cíl výběru poslechu. Hudební myšlení je přiřazováno k tomu nejnáročnějšímu. Stále ještě není tato složka vzdělanosti obecně ve školských systémech doceněna.⁴⁶

Důležitým jevem je splývání jedince s kolektivem třídy. Splývání s jedinci stejného zaměření neohrožuje individualitu, horší je to v případech, kdy se dospívající jedinec násilně přizpůsobuje z různých důvodů, v nichž převažuje touha vyrovnat se druhým. Často zde chybí logické opodstatnění takového počínání. Dominuje zde prvek módnosti. Důvodem k takovému splývání v oblasti působení hudby mohou být organizované masové akce nonartificiální hudby jako diskotéky, recitály sólistů a skupin rockové a heavy metalové hudby i středního proudu pop music a další akce. Největší podíl v tomto ohledu vlivu je účast na diskotéce. Na druhé straně toto splývání vyhrocuje často kritické postoje vůči světu dospělých s trendem popírání tradičních hodnot. Je to generační problém, kterému nešla žádná společnost. Je pravděpodobné,

⁴⁵Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JCU Č. Budějovice, 1995, s. 101.

⁴⁶Srov. tamtéž, s. 101.

že podíl jazykového, ekonomického, matematicko-fyzikálního a technického vzdělání může v rámci rozumového vývoje osobnosti ovlivnit chápání teoretických základů hudby, ale nemusí vzbuzovat touhu po uspokojování potřeb vyvolávaných hudbou. Hudební vzdělání na různém stupni obsahu, pokud není prostředkem a cílem existence obživy, pravděpodobně ovlivňuje pozitivně směr a způsob chování, citění a jednání jedince. Jedná se i o výchovné vlivy v rodině, ve školní hudební výchově v poměru k masovým médiím, mírou informovanosti a extenzitou obecně kulturního rozhledu.

3. 1. 4 Funkce dokumentární

V systému obecného i speciálního vzdělávání má hudba výrazný dokumentární obsah a charakter. Slouží jako pramen poznání doby, k dokumentaci jistých událostí minulosti i zmapování přítomnosti. Výskyt ikonografických pramenů o hudbě podává obraz vyspělosti dávných kultur, z kterých neznáme vlastní hudbu, pouze kusé zprávy, notaci nebo teorii (např. v případě antického Řecka). Hudba pomocí svých sociálních funkcí nastiňuje představy o organizaci společnosti, duchovní i materiální vyspělost zkoumané epochy. K významu této funkce lze přiřadit i proměny ve vnímání hudby vázané na historický vývoj ve vztahu k vyspělosti a mentalitě dnešního publika. Význam dokumentární funkce vzrostl systematickým bádáním v celosvětovém měřítku alespoň v civilizovaných zemích prostřednictvím knihoven, muzeí, vědeckých ústavů, které mají k dispozici moderní techniku, disponují všemi druhy zvukových záznamů, počítačově řízenou technikou. Do budoucna je současná hudba zachována. Vlastní výzkum hudby z hlediska hudební teorie je původním jevem obecné kulturní vyspělosti civilizace. Hudební myšlení je přiřazováno k tomu nejnáročnějšímu.⁴⁷

3. 2 Funkce fyziologicko-psychologická

Jedná se o funkce hudby působící na neuropsychický systém. Hudba nemusí vždy zasahovat do sféry společenských funkcí jako celistvý tvar skladby. V bezprostředních situacích vnímání hudby někdy postačí libovolný menší úryvek, „útržek“ zvuku, zabarvení, dynamika.

⁴⁷Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 102.

3. 2. 1 Funkce terapeutická

Pro potřeby práce jsem se zaměřila na pouhé vymezení určitých pojmů souvisejících s touto funkcí. Zabývala jsem se terapeutickým využitím hudby podle Kantora.

O terapeutické využití hudby je v dnešní době značný zájem, který stále vzrůstá. I když v některých jednotlivých případech může jít jen o módní sklon, dobovou vlnu, snahu nezůstat pozadu za domnělou novinkou.⁴⁸

Hudba svou schopností podněcovat a uklidňovat poskytuje člověku vnitřní klid, naplňuje jeho nitro, umožňuje mu psychické odreagování od konfliktních situací, vytrhuje ho z každodenní všednosti. Na psychofyzilogickém působení hudby, na jejím výrazu a etickém účinku je založena hudební terapie.

Je to oblast, která bezprostředně působí na regeneraci psychiky po vypjatých stavech v náročných povoláních nebo po přestálých stresech v osobním životě. Terapeutické využití hudebních zvuků v lékařství se rozděluje mezi obory psychiatrické a neurologické. Dominující je postavení neurologie. Jedná se o působení na nervovou soustavu s uklidňujícím výsledkem. Volba působení je stimulována množstvím, barvou, kvantitou hluchnosti, hudebním směrem, prostředím a vlastní zvukovou kvalitou. Mohou se využívat celé dlouhé úryvky nebo skladby, jindy vybrané hudební zvuky v záměrném uspořádání a selekci. Úspěch metody je do jisté míry podmiňován celkovou vyspělostí člověka i jeho dosavadními zkušenostmi.⁴⁹

„Při terapeutickém poslechu klient hudbě naslouchá, přičemž reaguje na hudbu verbálně nebo neverbálně.“⁵⁰ Navázání kontaktu, komunikaci a interakci mezi terapeutem a klientem usnadňuje poslech oblíbené hudby klienta. Poslech vhodně vybrané písně a reflexe textu může ovlivnit komunikaci i při řešení konkrétnějšího problému. V textech písně můžeme najít různé pohledy a způsoby s vyrovnáním se s obtížnými situacemi.

⁴⁸ Srov. LINKA, A. *Kapitoly z muzikoterapie*. Brno: Gloria, 1997, s. 15.

⁴⁹ Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 124.

⁵⁰ KANTOR, J. et al. *Základy muzikoterapie*. Praha:Grada, 2009, s. 201.

Před volbou výběru skladeb a hudebních zvuků je nezbytné zjistit dosavadní přístup pacienta k hudbě. Je uváděna alergie velkých skupin lidí na hudební podněty artificiální hudby, které svou rozdílnou dynamikou narušují zdánlivý klid nervové soustavy a tímto způsobem mohou tyto pacienty odradit od dalších léčebných kroků. Jestliže je člověk uvyklý na poměrně stálou decibelovou hladinu některých žánrů soudobé nonartificiální hudby, těžko ho přesvědčíme o pozitivním působení operou, velkých symfonických těles. Poměrně značný úspěch má využití hudby baroka a klasicismu v některých typických zvukových projevech, které nabízejí varhany, cembalo, smyčcový orchestr. Velmi vhodný je sólový klavír lyrického hudebního obsahu nebo jeho zvuk s orchestrem. Obecnější a účinnější je, když se zvolený obsah díla pohybuje v abstraktní rovině. Výběr skladeb je zodpovědnější, přecházím-li na působení hudbou symfonického orchestru v romantických, tzv. programních skladbách. Zvýšená emocionální hladina, navozená romantickou érou hudby, může vyvolat i nežádoucí psychické stavy, zvláště akcentuje-li nadbytečný sentimentalismus.⁵¹

Jedná-li se o výběr hudby pro terapii, je třeba zmínit principy, které určují úroveň vztahu mezi klientem a hudbou. Původně byly rozpracovány lipskou a americkou muzikoterapeutickou školou:

Izo princip

Vyjadřuje shodu mezi aktuálním psychickým stavem klienta a emocionálním laděním hudby a jejími vlastnostmi. Tento princip podle Alschulera⁵² vyžaduje přistupovat ke klientovi s hudbou, která ve svém rytmu, melodii, harmonii nebo dalších hudebních prvcích odráží jeho aktuální náladu. Při sladění aktuální nálady klienta a hudby se můžeme pokusit změnit náladu klienta použitím jiného druhu hudby nebo postupného odklonu od původní hudby. Ten by měl odpovídat náladě, kterou chceme u klienta vyvolat.⁵³

⁵¹Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 124 an.

⁵²Srov. KANTOR, J. et al. *Základy muzikoterapie*. Praha: Grada, 2009, s. 134.

⁵³ Srov. tamtéž, s. 133 an.

Level princip

Vyjadřuje odlišnosti mezi charakterem hudby a stavem klienta. V terapii, která se řídí tímto principem, se začíná pro upoutání pozornosti klientů prostou písní. Postupně přes rytmické melodie se přechází k hudbě zaměřené na emotivní složku osobnosti.⁵⁴

Princip aktuálně sugestivní funkce hudby

Tento termín, který zavedl Schwabe,⁵⁵ sděluje, že specifická hudba, zvláště vnímání hudebních konfigurací, může vést k sugestivně podmíněným změnám sebevnímání. Tato časově omezená změna stavu může ovlivnit zamýšlený terapeutický cíl pozitivně i negativně.⁵⁶

Pokud vycházíme z terapeutických schopností hudby, se vší autoritou by se mělo zdůrazňovat její preventivní působení. Hudba má blahodárny vliv na nervovou soustavu již od dětství a po celý další život. Velmi zde záleží na výchově, kulturních postojích, potřebách a zvyku. V psychologicko-fyziologicko-terapeutickém působení hudby při řešení tíživých stresových situací může výběr hudby fungovat jako prostředek k překonávání tísně, fobií, samoty, pomáhá získat životní rovnováhu, překonávat vznikající cholerické výbuchy nebo úzkostné stavy. Působení hudby na psychiku člověka po depresích, v těžké nemoci, úmrtí blízkého člověka, po přestálých smutcích, ztrátě milovaného partnera, v milostném zklamání, rozchodu, rozvodu má pozitivní dopad i tam, kde bychom to nejméně čekali. Poslech vážných skladeb má větší pozitivní dopad než poslech zábavné optimistické hudby za každou cenu. Zábavná hudba může svým vtíravým kontrastem k původnímu rozpoložení vnímatele vyvolat i nové stresy.

3. 2. 2 Funkce zábavná

Za estetickou funkcí artificiální hudby je to jedna z nejrozšířenějších funkcí hudby a nejdůležitější ze sociologického hlediska. Tato funkce vystupuje v pasivní a aktivní formě. Častěji frekventované je pasivní přijímání hudby v nesčetných situacích. I zvuková kulisa může být do jisté míry považována za zábavu, pokud si její pozitivní dopad uvědomujeme a pokud souhlasíme s výběrem, zaměřením, náladou. O zábavnou

⁵⁴ Srov. KANTOR, J. et al. *Základy muzikoterapie*. Praha:Grada, 2009, s. 134 an.

⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 134.

⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 134 an.

funkci se jedná i tam, jde-li o pouhý doprovod domácích činností. Při záměrném výběrání druhu a žánru hudby se jedná o tzv. aktivní zábavnou funkci, což ve vyšším stadiu může vést k záměně estetických funkcí s pouhou zábavou nebo ke sloučení obou funkcí. Filmová a divadelní představení, speciální hudebně zábavné televizní pořady, dotvářejí zábavné funkce hudby.⁵⁷

3. 2. 3 Funkce tonifikační

Dochází k napětí a uvolnění organismu v rovině fyzické i psychické. Určitý typ hudby za konkrétních okolností může působit na krevní tlak, srdeční tep, na žlázy s vnitřní sekrecí, což se dotýká z psychofyzického hlediska i sexuálního kontextu četných produkcí nonartificiální hudby, kdy rytmus, tempo, melodie a hlavně barva, dynamika s decibelovou hladinou spolu s vizuálními vjemy působí v naznačeném smyslu. K žádoucímu uvolnění dochází až po odeznění produkce tohoto typu.⁵⁸

3. 2. 4 Funkce sugestivní

V osobě interpreta při živém provádění hudby se znásobují sugestivní účinky hudby. Umělec se snaží přesvědčit o své pravdě, skryté v jeho pojetí a provedení díla. Se sugestivním účinkem hudby se můžeme také setkat v živém průvodním slovu umělce, ve slovním výkladu v tištěném koncertním nebo divadelním programu, v textu na obalu CD, DVD. Také však komentátor, konferenciér hudebně zábavných pořadů v televizi i speaker může psychologicky ovlivnit svým výkonem uváděné skladby na diskotéce. Sugestivní funkce hudby umožňují funkce koordinační.⁵⁹

3. 2. 5 Funkce koordinační

Tyto funkce vystupují v duševní a fyzické (balety, společenské a lidové tance, hromadná prostrná cvičení, lední revue, výuka tance, baletu apod.) podobě.⁶⁰

⁵⁷Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 122.

⁵⁸ Srov. tamtéž, s. 124.

⁵⁹Srov. tamtéž, s. 127.

⁶⁰Srov. tamtéž, s. 127.

3. 2. 6 Funkce mobilizační

„Říkává se někdy, že hudba má schopnost organizovat masy.“⁶¹Této skutečnosti využívali husité, když zpívali před bitvou a při vstupu do boje své válečné písně. Zpěv dával každému jednotlivci zřetelné vědomí kolektivu, vědomí spjitosti a svým textem i určité ideové zanícení. Hudební projev dokáže sjednotit velké kolektivy po stránce vnější – v kroku, rytmu, ve společném textu písně. Současně dává možnost vytvořit ve velkém shromáždění společnou náladu, jednolité mentální stav.⁶²

V minulosti hudba mnohokrát podněcovala k vojenským činům. Byly využívány sugestivní vlastnosti hudby k stimulačním účinkům. Příkladem jsou husitské písně, státní hymny, Marseilleisa, vybrané operní sbory, Wagnerovy sklady, ale i Internacionála, Píseň práce a jiné revoluční masové písně. Mnohé z nich sehrály svou mobilizační úlohu za druhé světové války. Svou úlohu sehrály i některé pochody hrané v armádě v USA. V historii si byli mobilizační funkce vědomi mnozí vojevůdci, když využívali fanfár trubačů nebo signálů trubek vyzývajících k zahájení boje, což současně působilo sugesci jednoty, zapomení vojska na strach ze smrti, koordinaci postupů útoků. Zvuk sám působil jako sugestivní vzpruha před bojem.

3. 2. 7 Funkce projektivní

Napomáhá nám ze sebe dostat různé pocity, představy a promítat je do reality v polarizaci snění, představ a možností uskutečňovat záměry. Je pravděpodobné, že z tohoto důvodu má velký úspěch u mladých lidí masově pěstující druh hudby (disco, folk, rock, country, techno music, heavy metal, rap).⁶³

3. 2. 8 Funkce relaxační a rekreační

Působením hudby dochází k uvolnění, odpočinku. V tomto ohledu je důležitý výběr hudby a vkusové nároky jedince pro poslech hudby. Hudba může být spojena s pohybovou vazbou.

⁶¹ PILKA, J. *Svět hudby*. Praha: Polygrafia, 1962, s. 268.

⁶²Srov. PILKA, J. *Svět hudby*. Praha: Polygrafia, 1962, s. 268.

⁶³Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 128.

4 Negativní působení hudby

Hudba na jedné straně působí potěšení, rozkoš ze slyšitelných zvuků, mrazení po zádech, slzení až pláč, ale na straně druhé se může obrátit v negativní výsledky. Znějící hudby je okolo nás tolik, že ji mnohdy ani nevnímáme, může nám způsobovat pocity, které bychom od ní nechtěli očekávat, nebo nás ruší.

Ve většině případů se uvažuje, zda dlouhodobý poslech určitého typu hudby nevede k agresivnímu či asociálnímu chování. V této souvislosti se nejčastěji uvažuje o rockové hudbě, heavy metalu. Je pravděpodobné, že poslech některých druhů heavy metalu přímo sám o sobě nezpůsobuje negativní změny chování, ale může určité způsoby chování, pokud jsou již rozvinuté, dále podporovat a posilovat.⁶⁴

Problém může vzniknout ze zákulisí celkového zvuku. Často tři opakující se tóny spolu se stereotypní mezihrou rozhodují o úspěchu hitu. Prostupují určitým množstvím slyšeného zvuku a určují celkovou vyspělost a vkus hudebnosti mladých lidí i do dospělosti, a které na podkladě emočního působení na mladou generaci ovlivňují specifické osvojování objektivního světa hudbou. Celé bloky hudby mohou vyvolávat psychopatologické stavy znásobené drogovou závislostí, které vnímatelé pociťují jako pro ně chtěné normální stavy.⁶⁵

Některé prezentace mnoha decibelové nonartificiální hudby v diskotékových, koncertních a tanečních sálech, na stadionech a veřejných prostranstvích bývají příčinou masové hysterie a výtržností až kriminálního rázu, ohrožujících zdraví. Někdy mohou být spojovány se satanistickými tendencemi, sadismem, oslavou smrti, kultem deprese a chorobnosti.⁶⁶

K negativnímu znaku ve výchovném vlivu na individualitu může docházet při nadměrné hlučnosti produkce, kdy je téměř znemožněna souvislá komunikace, což může vyvolat úbytek touhy slovně se vyjadřovat, tím i samostatně myslet, cítit.⁶⁷

⁶⁴Srov. FRANĚK, M. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum, 2009, s. 192.

⁶⁵Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995, s. 16.

⁶⁶Srov. LINKA, A. *Kapitoly z muzikoterapie*. Brno: Gloria, 1997, s. 128.

⁶⁷Srov. tamtéž, s. 104.

Poslech hudby by měl být uskutečňován v žádoucí míře hlasitosti. 95dB (30 dB – zpěv ptáků ve ztichlém lese, 70 dB – hluk na průměrně frekventované ulici, 80 dB – taneční orchestr v obvyklém obsazení, 100 dB – motocykl s otevřeným výfukem) k trvalejšímu poslechu již škodí. Hlučné přijímání hudby může vyvolat bolesti hlavy, příznak bušení srdce, nechutenství k jídlu.⁶⁸

K negativním momentům v dnešní době patří do značné míry zejména to, že svým nebývalým rozšířením hudba zevšedněla a stala se mnohdy pouhou zvukovou kulisou, že kontakty s hudbou nabývají podoby nepozorného, lhostejného, pasivního poslechu všudypřítomné a vždy přítomné hudby. Některé průvodní jevy hudbu ponižují až na úroveň pouhých zvuků. Od nich se dnešní hudba někdy liší rytmem, vnitřním uspořádáním, stává se z ní organizovaný hluk – činitel, který znehodnocuje životní prostředí a může dokonce ohrožovat duševní zdraví lidí. Reprodukovaná hudba na pracovištích nebo všude tam, kde plní funkci zvukové kulisy a je trpěným doplňkem k hlavnímu pracovnímu soustředění, bývá ve svém poslání znehodnocena a stává se hlukem se všemi zdravotně i jinak škodlivými důsledky. Hluk nás v dnešní době provází všude (hluk pracovního dopravního tempa, hluk strojů, telefonů, verbálních komunikací, lunaparky, sportovní utkání aj).⁶⁹

Všude tam, kde je nám hudba vnucována, útočí na naši soustředěnost a vyrovnanost, nemůžeme se s ní citově ztotožnit, může hudba působit jako stresor.⁷⁰

⁶⁸ Srov. SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995. s. 126.

⁶⁹ Srov. BARTOŠ, J. Z. *Breviář posluchače hudby*. Praha: Práce, 1983, s. 144.

⁷⁰ Srov. LINKA, A. *Kapitoly z muzikoterapie*. Brno: Gloria, 1997, s. 127.

Závěr

Cílem práce bylo podat přehled funkcí, které hudba ve společnosti plní. Jelikož se jedná o širokou škálu funkcí, zaměřila jsem se na jednu z nejdůležitějších, a to na funkci výchovnou. Důležitost této funkce přikládám z toho důvodu, že výchova a vzdělání mají vliv na vnímání hudby, které stimuluje rozvoj hudebních potřeb a zájmů jedince, mají vliv na formování jeho hudebního vkusu, stylu života, životní úrovně a sociálních vazeb. Za velmi významnou a v dnešní uspěchané hektické době plné stresu dosti vyhledávanou oblastí je dílčí funkce terapeutická, kterou jsem se ve větším rozsahu rovněž zabývala. Zde jsem neanalyzovala terapii jako takovou, ale věnovala jsem se pouze terapeutickému významu hudby. Zpracováním tématu jsem chtěla poukázat i na vliv hudby na náš každodenní život, čím vším hudba pro nás může být, kde všude se můžeme s hudbou setkat.

V úvodní části poukazuji na důležitost hudby, její přehled v historickém vzniku a vývoji, kde již uplatňovala svůj společenský význam a fungovala již na samém prahu civilizovaného lidstva jako potřeba, etická a estetická hodnota, jako součást společenských vztahů a psychického projevu člověka.

Každý z nás se čas od času dostává do situace, kdy přemýšlí o svém životě a životě vůbec. Podle souhrnu všech podmínek daných přírodou, uspořádáním společnosti a podmínkami existence si člověk vytváří vlastní životní úroveň. Ta může být různá, ovlivněná výchovou, vzděláním, prací jednotlivců a skupin, duševní činností, smyslem pro kulturu a uměním vůbec a mnoha dalšími vlivy a okolnostmi, které životní úroveň člověka zvyšují a prohlubují. Jedním z těchto vlivů je také hudba, která nás provází a ovlivňuje denně, téměř na každém kroku. V analýze slova „hudba“ je uvedeno, co je dnes tímto slovem v celé řadě souvislostí označováno. Došla jsem k poznání, že ve 20. století došlo k výraznému oddělení světů umělé a neumělé hudby.

Lidská činnost, i ta hudební, bývá ovlivněna sociálními faktory, které působí na společenské zhodnocení činností, na schopnosti jedince přizpůsobit svoji aktivitu nárokům a požadavkům prostředí, v němž daná činnost probíhá. Do života mladých lidí vchází neosobní kontakt pomocí internetu a dalších masmédií. Lidé se uzavírají

ve svých bytech, ztrácejí mezilidské vztahy, vymizelo rodinné předávání zkušeností a tradic. Proto velkou úlohu má funkce výchovná uplatňovaná kvalitním hudebním vzděláním a výchovou. Cílem školy není odnaučit žáky poslouchat nonartificiální hudbu, ale naopak rozvinout jejich schopnost orientovat se v této oblasti, hodnotit a vybírat si. Pro budoucnost zbývá podporovat kvalitní vzdělávání odborníků v hudební oblasti a výchovu společnosti ke kvalitní hudbě již od dětství, tj. od mateřských škol.

Z poznatků terapeutických účinků hudby vyplývá, že působení hudby na lidský organismus může pomoci uskutečnit změny v jeho životě projevující se celkovým zvýšením kvality jeho života, sebepoznáním, podporou zdraví a rozvojem osobnosti. Při terapeutických schopnostech hudby by se mělo zdůrazňovat její preventivní působení.

Hudbu bychom měli poslouchat záměrně a výběrově, bez vedlejších zvuků a činností. Člověk by si měl vytvářet takové zvukové prostředí, které se mu líbí a které potřebuje. K této realizaci však může docházet pouze v soukromém prostředí, jinde je odkázán i na vnímání nechtěných hudebních aktivit a zvuků, čímž dochází k negativnímu působení hudby na jedince.

S vývojem moderní civilizace se mění a diferencuje způsob života sociálních skupin, s nimi i charakter jejich potřeb. Oblast společenských funkcí hudby je dosti složitá, v literatuře opomíjená a vývojem společnosti zůstává toto téma i nadále otevřené. Myslím, že by bylo vhodné se v budoucnu touto oblastí více zabývat.

Seznam použitých zdrojů

BAČUVČÍK, R. *Jak posloucháme hudbu?* Zlín: VeRBuM, 2010. ISBN 978 80-90-4273-8-9.

BARTOŠ, J. Z. *Breviář posluchače hudby*. Praha: Práce, 1983. ISBN neuvedeno.

FRANĚK, M. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum, 2009.

ISBN 978-80-246-0965-2.

HOLAS, M. *Hudební pedagogika*. Praha: AMU Praha, 2004. ISBN 80-7331-018-X.

KANTOR, J. et al. *Základy muzikoterapie*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2846-9.

PILKA, J. *Svět hudby*. Praha: Polygrafia, 1962. ISBN neuvedeno.

POLEDŇÁK, I. *Hudba jako problém estetiky*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1215-1.

SEDLÁK, F. *Základy hudební psychologie*. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-20587-9.

SMOLKA, J. et al. *Dějiny hudby*. Praha: TOGGA, 2003. ISBN 80-902912-0-1.

SCHNIERER, M. *Společenské funkce hudby*. Č. Budějovice: PF JU Č. Budějovice, 1995. ISBN 80-7040-123-0.

TYLLNER, V. *Tradiční hudba*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2010. ISBN 978-80-87112-43-4.

Abstrakt

KOUKALOVÁ, J. *Společenské funkce hudby*. České Budějovice, 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. OCHOZKA, K.

Klíčová slova: hudba, umělé hudba, neumělé hudba, funkce hudby, výchovná funkce, terapeutická funkce, negativní vliv hudby.

Práce podává částečný přehled o funkcích, které hudba ve společnosti plní. Shrnuje historický vývoj, vliv hudby na každodenní život, uvádí pozitivní i negativní působení hudby na člověka.

První část mé bakalářské práce je věnována jejímu historickému vývoji. V druhé části je hudba posuzována jako součást lidského života, její úloha. V třetí části jsou rozpracovány společenské funkce hudby a v poslední čtvrté poukazují na negativní působení hudby na člověka.

Abstract

Key words: music, art music, popular music, function of music, educational features, therapeutic function, negative influence

The bachelor thesis deals with some social functions of music in society. It summarises the historical development and the influence of music on everyday life. It mentions positive as well as negative effect of music on humans.

The first part of my thesis focuses on the historical development of music. In the second part I consider music as an inseparable part of human life. In the third section I sum up social functions of music and the last part of my bachelor thesis deals with the negative effect of music on humans.